

MƏRKƏZLƏŞDİRİLMİŞ KİTABXANA SİSTEMLƏRİNDƏ SORAQ-BİBLİOQRAFIYA XİDMƏTİNİN TƏŞKİLİNDƏ İKT-nin YERİ

İradə Bayramova

Bibliografyaşünaslıq kafedrasının müəllimi,

Tarix üzrə fəlsəfə doktoru

irade8@rambler.ru

Место ИКТ в организации справочно-библиографического обслуживания Централизованной библиотечной система (ЦБС)

Резюме: Статъя посвящено исследования место в роль ИКТ организация справочно-библиографического обслуживания в Централизованной библиотечной система (ЦБС).

Position of ICT in the organization of bibliographic services in the Central Library Systems

Summary: The article investigates the place and role of ICT in the organization of bibliographic services in the Central Library Systems.

Açar sözlər: Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemi, İKT, elektron-bibliografik xidmət, kitab, elektron kitabxana, elektron kataloq;

Ключевые слова: Централизованной библиотечной система, ИКТ, электронные-библиографические услуги, книги, электронный-библиотека, электронный каталог;

Keywords: Centralized library system, ICT, electronic bibliographic services, books, electronic library, electronic catalog;

Giriş

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının yeni dövlət quruculuğu illərində bəşər həyatının bütün sahələrinə sirayət edən qlobal informasiyalaşma prosesləri milli mədəniyyətimiz, bilik, elm, tədris və informasiya təminatçısı olan kitabxanaların rolunun daha da artmasına səbəb olmuşdur. İnformasiya cəmiyyətinin ümumi inkişaf kontekstində informasiya texnologiyaları ilə təmin olunmuş, əhaliyə yüksək səviyyədə xidmət göstərən, milli-mədəni irsimizin əsas tərkib hissəsi olan kitab fondlarına malik kitabxanaların formalaşması və yerləşdirilməsi mühüm rol oynayır.

Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə kitabxanaların qarşısında əhalini yüksək kitabxana-informasiya xidməti ilə təmin etmək, respublikanın sosial-iqtisadi, siyasi və mədəni inkişafında, demokratiyanın və milli özünədərkən, Azərbaycan dövlətçiliyinin, milli azərbaycançılıq ideologiyasının təbliğində insanların ümumbəşəri sərvətləri olan kitabxanalardan istifadə etmək hüququnu təmin etmək vəzifələri qoyulub.

İnformasiyanın əldə olunmasında və müvafiq istiqamətə yönəldilməsində kitabxanaların rolu kifayət qədər böyükdür. Kitabxana işinin avtomatlaşdı-

rılması və kitabxana fondlarının tədricən müasir informasiya daşıyıcılarına köçürülməsi, elektron mübadilə sistemlərindən, internetdən istifadə oxucuların son informasiya ilə məlumatlandırılmasına xidmət edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2004-2007-ci illərdə imzalanmış sərəncamlar, bütövlükdə kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafına, kitabxana fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasına və onların latın qrafikalı yeni ədəbiyyatla təmin edilərək fondunun zənginləşdirilməsinə və s. çox böyük təsir etmişdir(2).

"Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı" kitabxana-informasiya sahəsinin yeni inkişaf konsepsiyasını əks etdirməklə, informasiya xidmətinin dünya standartları səviyyəsinə çatdırılması, elektron-informasiya fondlarının təşkil olunması, elektron kataloq, elektron kitabxanaların yaradılması və s. işlərinin həyata keçirilməsini nəzərdə tuturdu(1).

Kitabxanalarda informasiyanın elektron formada qorunması və ötürülməsi və elektron sənədlərin yaranmasının həyata keçirilməsi üçün, elektron kitabxanaların ölkənin bütün region kitabxanalarında inkişaf etdirilməsi zərurətə çevrilmişdir.

Əsas hissə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti 2011-ci il 11 oktyabr tarixində "Azərbaycan Respublikasının şəhər(rayon) mərkəzləşdirilmiş kitabxana sistemlərinin, müstəqil kitabxanaların, şəhər, qəsəbə və kənd kitabxana filiallarının, habelə şəhər, qəsəbə kütləvi, uşaq və gənclər kitabxanalarının nümunəvi strukturu və ştat vahidləri"nin təsdiq edilməsi haqqında qərarından sonra, inkişaf etmiş müasir cəmiyyətin tələblərinə cavab verməyən, köhnə və yardımçı binalarda yerləşən, əhalinin yaşayış və iş yerlərindən maksimum uzaqlıqda olan kitabxanaların birləşdirilərək, müasir informasiya texnologiyaları ilə təmin edilməsi, fondların ideoloji cəhətdən köhnəlmiş ədəbiyyatdan təmizlənərək, latın qrafikalı yeni ədəbiyyatla zənginləşdirilməsi, kitabxanaların internetə qoşulmasının təşkil edilməsi və onlarda veb-saytların yaradılması kimi vacib məsələlər həyata keçirilməyə başladı. Qərarın verilməsindən sonra ölkədə fəaliyyət göstərən bütün Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində iki yeni şöbə yaradıldı:

1)İnformasiya-resurs şöbəsi;

2)Kitabxana-Bibliografıya Proseslərinin Avtomatlaşdırılması şöbəsi.

Kitabxana-Bibliografıya Proseslərinin Avtomatlaşdırılması şöbəsi, kitabxanaların elektron kataloqunun idarə olunması, elektron kataloqların "Kataloqlaşdırılma", "Komplektləşdirmə", "Oxucu" modullarının işini təşkil etməklə, MKS-də kitabxana-bibliografıya proseslərinin avtomatlaşdırılması işini təşkil edir.

İnformasiya-Resurs şöbəsi kitabxanaların veb-saytının idarə olunması, şəbəkənin antivirus proqramının, habelə lokal və internet şəbəkəsinin fəaliyyətini

təşkil edərək, nəzarət funksiyasını həyata keçirir. Şöbə elektron kitabxanaların yaradılması, nəşrlərin elektron formaya çevrilməsi işini təmin edir. Kitabxana-Bibliografiya Proseslərinin Avtomatlaşdırılması şöbəsinin həyata keçirdiyi “Kataloqlaşdırma” modulunun bazasından istifadə edərək, elektron resursların bazalarının yaradılmasını həyata keçirir. Şöbənin əsas vəzifəsi: informasiyalı cəmiyyətdə istifadəçilərin informasiyaya olan tələbatlarını ödəməkdir(5).

Respublikanın iqtisadi regionlarında fəaliyyət göstərən Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri universal kitab fonduna malik ən böyük şəbəkədir. Onlar Respublikanın bütün regionlarında əhaliyə bibliografik xidməti həyata keçirirlər.

Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemləri-eyni sistemə aid olan kitabxanaların vahid strukturda könüllü birləşməsidir. Zəngin və böyük fonda, güclü SBA-ya, informasiya işinin təşkili imkanına malik olan mərkəzləşdirilmiş sistemlər əhaliyə bibliografik xidmət prosesini keyfiyyətcə yeni mərhələyə qaldırdı.

Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində bibliografik fəaliyyət bibliografiya şöbəsi tərəfindən SBA-nın təşkili, soraq-bibliografik-informasiya xidməti, bibliografik biliklərin təbliği, müxtəlif məzmunlu və istiqamətli bibliografik vəsaitlərin tərtibi, filiallara metodiki köməklik, kitabxana kadrlarının bibliografik ixtisasının artırılmasının təşkil edilməsi və s. istiqamətlərdə həyata keçirilir(6).

Qeyd etmək lazımdır ki, hələ 1966-cı ildə Amerikanın Konqres Kitabxanasında kitabxana-bibliografiya proseslərinin avtomatlaşdırılması işini həyata keçirməklə, elektron kataloqun ilk maşınla oxunan formatını (MARC) yaratmışdılar. Azərbaycanda Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-İnformasiya sistemlərinə keçid, kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafına dair verilmiş Dövlət Proqramının qarşıya qoyduğu vəzifələrə uyğun olaraq, Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 11 oktyabr tarixli qərarından sonra həyata keçirilməyə başlandı.

Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-informasiya sistemlərinə keçid, bu sistemlər vasitəsi ilə, informasiya resurslarının tələbatçılara çatdırılmasını təmin edir. Kitabxanalarda məlumat bazalarının yaradılması, kitab fondlarının komplektləşdirilməsi və sistemləşdirilməsi, diyarşünaslıq materiallarının tərtibi, kataloq kartoçkalarının işi avtomatlaşdırılmış formada həyata keçirilir. Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-informasiya sistemləri elektron resursların birbaşa istifadəsini təmin edir.

Azərbaycanda kitabxanalarda elektron kataloqların yaradılmasını həyata keçirmək üçün, ilk əvvəl, Milli Avtomatlaşdırılmış Kitabxana-İnformasiya Sistemini (AKİS) yaradılması nəzərdə tutulurdu. Lakin bu sistemin əvəzinə dünyanın bir çox qabaqcıl ölkə kitabxanaları tərəfindən həyata keçirilən və özünü müəyyən mənada təsdiqləmiş AKİS-lərin istifadəsi həyata keçirildi.

Ölkənin bir sıra kitabxanaları bu sistemlərdən istifadə etməyə başladı: Prezident Kitabxanası, F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanası, BDU-nun Elmi Kitabxanası, C.Cabbarlı adına

Respublika Gənclər Kitabxanası, Sumqayıt şəhər Mərkəzi Kitabxanası və digər mərkəzi kitabxanalarda İRBİS-64-AKİS tətbiq edilmişdir. Bu kitabxanalarda elektron kataloqların yaradılması təmin olunmuşdur.

İRBİS -64-AKİS ilk dəfə Rusiya Dövlət Ümumi Elmi-Texniki Kitabxanasının mütəxəssisləri tərəfindən 90-cı illərin sonlarında hazırlanmışdır. Hazırda dünyanın 14 ölkəsində 1000-dən çox kitabxanada tətbiq edilir. İRBİS-64 sistemi bütün tip kitabxanalarda komplektləşdirmə, kataloqlaşdırma, kitab verilişi və.s ilə xarakterizə olunur. Lakin bu sistem ölkə kitabxanalarında uğurla həyata keçirilsə də, birbaşa onlayn çıxışın olmaması (internet) üzündən öz aktuallığını qoruya bilmədi.

Milli Kitabxanada dünyanın ən böyük və zəngin kitabxanalarında tətbiq olunan avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi VİRTUA proqramı tətbiq olunmuşdur. Buraya elektron kataloqun tətbiqi, elektron kitabxananın təşkili, oxucuların qeydiyyatı, kitab verilişi, kitab fondunun komplektləşdirilməsi, Milli Bibliografiyanın və respublikanın yerli kataloqunun yaradılması, yəni kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması daxildir(7).

Mədəniyyət Nazirliyi dövlət proqramının qarşıya qoyduğu vəzifələrin həllini həyata keçirmək üçün, "ULTRA Technologies" şirkətinə Mərkəzləşdirilmiş Elektron Kitabxana Sistemi-ALİSA (Automated Library Information System of Azerbaijan) proqramının yaradılmasını sifariş etmişdir. Proqramın təqdimatı 2013-cü ildə Bakı şəhərində keçirilən IV Beynəlxalq Kitab Sərgisində baş tutmuşdur.

2014-cü ildə Mədəniyyət Nazirliyinin göstərişi ilə ölkənin region kitabxanalarında ALİSA proqramının və "MARK 21" formatının öyrədilməsi ilə əlaqədar olaraq, Milli Kitabxananın Tədris Mərkəzində "Region kitabxanalarında informasiya texnologiyaları infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi" adlı 10 günlük treninqlər keçirilmişdir.

Ümumiyyətlə, ALİSA proqramı özündə yüksək texnoloji imkanları əks etdirən vahid kitabxana-informasiya sistemidir. Sistemin hazırlanmasında dünyada ən məşhur olan Java və Oracle platformalarından geniş istifadə olunmuşdur. Proqram vasitəsi ilə Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində vahid informasiya bazasının formalaşdırılması, informasiya mənbələrinin elektron-informasiya daşıyıcılarına köçürülməsi, elektron kataloq və elektron kitabxanaların yaradılması, sistemin dünyada qəbul edilmiş MARC-21 standartı üzərində qurulması, informasiya tələbatçısının vaxt itkisi olmadan kitabxanaların imkanlarından istifadəsinin operativ şəkildə təmin edilməsi, kitab verilişinin tam avtomatlaşdırılması, sistemin onlayn rejimdə işləməsinin təmin edilməsi, dünyanın istənilən yerindən sistemə daxil olma imkanının yaradılması, proqramdan istifadənin pulsuz və Azərbaycan dilində olması əsas üstünlüklərindən biri idi. ALİSA proqramı şərti olaraq, iki hissədən ibarətdir: 1) İnzibati; 2) İctimaiyyətə açıq olan Vahid Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Portalı.

Vahid Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Portalında ölkənin bütün kitabxana saytları yerləşmişdir. Saytda istifadəçilər istənilən kitabxana, onun şöbə və filialları, MKS-lərlə bağlı xəbərlər, fonda yeni daxil olmuş və oxucular tərəfindən daha çox oxunan kitabların annotasiyası və ya elektron versiyaları ilə tanış ola bilərlər.

İnformasiya tələbatçıları istənilən MKS-in saytına daxil olmaqla, həmin kitabxananın virtual oxucusu olmaq imkanı əldə edə bilər. Sayta daxil olan tələbatçı kitabxanaya getmədən və yaşayış yerindən ayrılmadan, respublikanın istənilən MKS-dən elektron qeydiyyatdan keçməklə, kitabxananın xidmətindən istifadə edə bilər: kitab sifariş edə, kitabxananın oxucusu ola bilər(8).

Kitabxana-informasiya sahəsinin inkişaf konsepsiyasını əks etdirən "Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı"nın qarşıya qoyduğu vəzifələrə əsasən, Azərbaycan xalqının milli irsinin, mədəniyyət incilərinin, informasiya resurslarının virtual kitabxanada yerləşdirilməsi, AZLİBNET Mərkəzi vasitəsi ilə həyata keçirilmişdir. MKS-lərdə təşkil olunan tədbirlər, məlumat bülletenləri, metodik vəsaitlər, bibliografik göstəricilər, əsasnamələr, hesabatlar, normativ aktlar, dövlət proqramları və s. burada öz əksini tapmışdır.

Soraq Bibliografiya Aparatı (SBA) kitabxanaların informasiya axtarış sisteminin əhəmiyyətli forması olmaqla, oxuculara soraq-bibliografiya, bibliografik-informasiya xidməti və tövsiyə bibliografik fəaliyyətinin həyata keçirilməsinə imkan verir. Onun köməyi ilə kitabxana-bibliografiya bilikləri təbliğ edilir.

İnformasiya-axtarış sistemləri (İAS) informasiyanın axtarılması və saxlanması üçün nəzərdə tutulan sistemdir. Əhəmiyyətli İAS-lara kataloqlar və karto-teklar, soraq və bibliografik nəşrlər fondu, nəşrə verilmiş soraq aparatları, ünvan soraq nəşrləri və s. daxildir. Avtomatlaşdırılmış İAS-lar elektron hesablaşma vasitələri əsasında reallaşdırılır.

Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində informasiya təminatının keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə, elektron kataloqların yaradılması işi həyata keçirilir. Elektron kataloq kitabxana fondunun güzgüsü olmaqla, həm də bibliografik məlumat bazasıdır. Avtomatlaşdırılmış kitabxana-informasiya sistemi olan elektron kataloqlar-onlayn kataloqdur.

Elektron kataloq vasitəsi ilə uzaq məsafədən operativ informasiya xidməti, fondun idarə olunması həyata keçirilir. Kitabxananın yüksək nüfuza və reytingə malik olması üçün, elektron kataloq zəngin məlumat bazasına və müəmməl axtarış aparatına malik olmalıdır(3, səh.17-18).

Hazırda M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası VTLS/Virtua AKİS sistemindən istifadə edir. Regionlarda fəaliyyət göstərən MKS-lər əlavə sistemlər almadan, bu sistemdən korporativ şəkildə istifadə etməklə, özlərinin elektron kataloqlarını yaratmaq imkanına malik olurlar. Ölkənin region kitabxanalarının əksəriyyəti korporativ kitabxana-informasiya şəbəkəsinə qo-

şulmaqla, özlərinin elektron kataloq və elektron kitabxanasını yaratmaqla, tələbatçıların istifadəsinə verirlər. Korporativ kitabxana-informasiya şəbəkəsi paylanmış şəkildə ərazi cəhətdən uzaq məsafədə yerləşən ayrı-ayrı kitabxanaların birgə istifadə edə biləcəkləri kompyuter informasiya şəbəkəsidir. Bu şəbəkə kitabxana xidmətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Elektron resursların istifadəsi üçün, ilk növbədə kitabxanaların internetlə geniş şəkildə əlaqələndirilmiş elektron kitabxanası və ya inkişaf etmiş lokal kompyuter şəbəkəsi olmalıdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, iqtisadi regionlarda elektron kitabxanaların yaradılması bir-çox çətinliklərlə bağlıdır. Xüsusi ilə, elektron kitabxanaların yaradılması üçün yüksək sürətli internetin olması tələb olunur. Elektron kitabxanalar da onlayn sistemdə işlədiyindən, hələlik ölkənin bir-çox bölgələrində bu prosesin tamamilə həyata keçirilməsi mümkün deyil. Beləliklə, məlum olur ki, elektron kitabxana proqramı birbaşa internetdən asılı olan proqramdır. Bu kitabxanalar bir-neçə region MKS-də yaransa da, digər iqtisadi region MKS-də hələlik tədricən həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində elektron kataloqların və elektron kitabxanaların yaradılması, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi bir-çox çətinliklərlə bağlıdır.

Gəncə şəhərində 2013-cü ildə "Heydər Əliyev" Fondunun dəstəyi ilə Məhsəti Gəncəvi adına Elektron Kitabxana yaradılmışdır. Elektron Kitabxana informasiya bazasının formalaşdırılması cəmiyyət üzvlərinin peşə, təhsil hazırlığının yüksəldilməsinə, qlobal informasiya mühitinin yaradılmasına xidmət edir. Kitabxana informasiya tələbatçılarının sorğuları ilə kompleksləşdirilmişdir (9).

Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana Sistemlərində digər kitabxanalarda olduğu kimi soraq biblioqrafiya aparatı (SBA) biblioqrafik fəaliyyətin əsas bazası hesab edilir. İnformasiya texnologiyalarının biblioqrafik proseslərə tətbiq edilməsi nəticəsində soraq biblioqrafiya aparatının məzmunu daha da zənginləşir. Fondun həcmindən, kitabxananın tipindən və profilindən asılı olmayaraq soraq-biblioqrafiya aparatının tərkibinə həm ənənəvi, həm də elektron resurslar daxildir.

Soraq-biblioqrafiya aparatının (SBA) təşkil edilməsi zamanı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərman və sərəncamlarının, Milli Məclisin qəbul etdiyi qanun və qərarların, Ümummilli lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətinin, elm və mədəniyyətlə bağlı tarixi irsinin öyrənilməsi, diyarşünaslığa dair ölkə mətbuatında çap edilən materialları toplamaqla onların qeydini aparmaq, hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin təbliği ilə bağlı kartotekaların, əlamətdar tarixi günlərə, görkəmli şəxslərin yubileylərinə həsr olunmuş kartotekaların təşkili edilməsini həyata keçirmək lazımdır. Kitabxanalarda elektron məlumat bazasının təşkil edilməsi, elektron biblioqrafik resursların kitabxana saytında yerləşdirilməsi, oxucuların sorğuları əsasında biblioqrafik

arayışların operativ şəkildə yerinə yetirilməsi, kitabxanaya daxil olan yeni soraq və biblioqrafik nəşrlərlə tanışlıq, fonda daxil olan yeni ədəbiyyat haqqında informasiya tələbatçılarına-oxuculara məlumat vermək, aktual mövzular üzrə biblioqrafik göstəricilərin hazırlanmasını təmin etmək və s. lazımdır.

MKS-in kitabxana saytlarında informasiya tələbatçılarının maraq dairəsinə uyğun olaraq, müxtəlif materialların yerləşdirilməsi, elektron nəşrlər, diyarşünaslıq, hərbi-vətənpərvərlik mövzularında məlumat bazalarının təşkili və s. öz əksini tapır (10).

Soraq biblioqrafiya aparatının (SBA) tərtibində qarşıya qoyulan başlıca məqsəd kitabxana fondunun məzmununu tam açmaqdan ibarətdir. Daha doğrusu, o fond üçün açar rolunu oynamalı, eyni zamanda onun məzmununu müxtəlif aspektdən açmalıdır. SBA-nın başlıca əhəmiyyəti onda kitabxana fondunun tam əks olunmasıdır. Getdikcə onun miqyası genişlənir, o konkret regionun, ərazi kitabxanalarının fondunu əhatə edir (4).

MKS fonduna daxil olan ədəbiyyat nümunələrindən-səs yazılarından, müxtəlif informasiya daşıyıcılarından, kitablardan informasiya tələbatçılarının kütləvi istifadəsini təşkil etməklə, ənənəvi və elektron kataloq, kartotekaları, elektron kitabxanaları, habelə informasiyanın axtarışı və istifadəsi üçün elektron vasitələri əhatə edən informasiya-axtarış sistemini yaradır.

MKS-lərin əsas məqsədi tələbatçıların-əhalinin informasiya resurslarından sərbəst şəkildə istifadəsini, onların milli və dünya mədəniyyətinin nailiyyətləri ilə tanış olmasını, cəmiyyətin informasiyaya olan tələbatının sistemli istifadəsini təşkil etməklə peşə, təhsil, fasiləsiz təhsil, ümumi-mədəni inkişaf səviyyəsinin artırılmasına kömək göstərmək və s.-dən ibarətdir (11).

MKS-lərdə şəbəkə resurslarının soraq-biblioqrafik fondunun gələcək inkişaf istiqamətləri kitabxanaların elektron kataloqlarının yaradılmasını və tərkibinin daim yenilənərək zənginləşməsini tələb edir. Bu sahədə qarşıda duran bir-çox çətinliklərə baxmayaraq, kitabxanaların əhalinin informasiya təminatının keyfiyyətlə həyata keçirilməsində mühüm rolunu nəzərə alaraq, gələcəkdə ölkənin iqtisadi regionlarında və şəhərlərində soraq biblioqrafiya fondlarının şəbəkə resurslarının yaradılması həyata keçirilməlidir.

Nəticə:

Regionlarda fəaliyyət göstərən MKS-lər Azərbaycan Respublikasının Milli Kitabxanasının istifadə etdiyi VTLS/VİRTUA AKİS proqramından korporativ şəkildə istifadə edərək özlərinin elektron kataloq sistemini yaratmalı və əhalinin informasiya təminatının həyata keçirilməsini təmin etməlidirlər.

İnformasiya cəmiyyətinin qarşıya qoyduğu tələblərə uyğun olaraq, dünyəvi proseslərin sürətli dəyişikliyi, yeni-yeni informasiyaların yaranması ilə informasiya bolluğu, müasir kitabxanalar qarşısına bir-çox vəzifələr qoyur. Ən mühüm vəzifə ölkə əhalisinin informasiya təminatını yüksək keyfiyyətlə həyata keçirməklə, onların informasiya tələbatlarının tam və dolğun şəkildə ödənil-

məsini təmin etmək, informasiya tələbatçılarının intellektual mənəvi potensialının və dünyagörüşlərinin formalaşmasına, gənc nəslin ölkənin milli-mədəni irsinin mənimsənilməsinə, vətənə məhəbbət ruhunda tərbiyə edilməsinə, onların əsl vətəndaş kimi yetişməsində əvəzsiz rol oynamasıdır.

Kitabxanaların qarşısına qoyulmuş bu məsələlərin həyata keçirilməsi üçün ilk əvvəl, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, fondunun tərkibinin elektron-informasiya daşıyıcıları ilə, elektron resurslarla zənginləşdirilməsi, kitabxanaların əsas atributlarından biri olan yüksək ixtisaslı kitabxana kadrlarının işə cəlb edilməsi və s kimi məsələlər həll edilməlidir. Yüksək ixtisaslı kadrların kitabxanaların gələcək inkişafında mühüm rol oynaması nəzərdən qaçmamalıdır. Çünki, yalnız ixtisas təhsilli kitabxanaçı kadrlar kitabxana bibliografiya proseslərinin idarə olunmasında, kompüterlərlə işləmək, ənənəvi kataloqların tədricən elektron kataloqlara köçürülməsini təşkil etmək və s. bacarığına malik olan mütəxəssislərdir.

Bu gün ölkə kitabxanalarında kitabxana mütəxəssislərinin sayı 8524 nəfərdir. Onların yalnız 861 (10, 1%) nəfəri ali ixtisas təhsilli kadrlardır. Orta ixtisas təhsilli kadrların sayı 2404 (28, 2%) nəfər təşkil edir. Məlum olur ki, ali ixtisas və orta ixtisas təhsilli kadrların sayı ölkə üzrə cəmi 3265 (38, 3%) nəfərdir. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, ali qeyri-ixtisas, orta qeyri-ixtisas və ümumi orta təhsilli kadrların xüsusi çəkisi 5259 (61, 7%) nəfərdir. Bu nəticə ixtisas təhsilli kadrların xüsusi çəkisindən bir-neçə dəfə çoxdur. Kitabxanaların ixtisas təhsilli kitabxana mütəxəssisləri ilə təminat səviyyəsi qənaətbəxş deyil. Bu işə kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafında, əhəlinin informasiya tələbatının yüksək keyfiyyətlə ödənilməsində, kitabxanaların inkişaf etmiş cəmiyyətin tələbləri səviyyəsində yenidən qurulmasının həyata keçirilməsində ən böyük maneələrdən biridir. Bu və ya digər maneələri aradan qaldırmadan kitabxanaların gələcək inkişaf konsepsiyasından, perspektivlərindən danışmaq olmaz. Ümidvarıq ki, bu gün ölkənin inkişaf etmiş Respublika səviyyəli kitabxanaları kimi, iqtisadi regionlarda fəaliyyət göstərən region MKS-ləri və digər kitabxana şəbəkələri zamanın və cəmiyyətin tələblərinə uyğun şəkildə inkişaf edəcək və ölkə əhəlisinin informasiya təminatını müvəffəqiyyətlə həyata keçirəcək!

Ədəbiyyat

1. «Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı» // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal. - 2008. - № 2. - S. 6-29.
2. «Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // Azərbaycan. - 2007. - 21 aprel.
3. Xələfov A.A., Qurbanov A.İ. Kitabxanaların kompüterləşdirilməsinin əsasları: Dərslük. İkinci nəşr, əlavə və dəyişikliklərlə. - Bakı: "Bakı Universiteti Nəşriyyatı", 2016. - 328 s.

4. İsmayılov N.İ., Ağayeva X.T.Kitabxanalarda biblioqrafik işin təşkili və metodikası: Dərs vəsaiti.- Bakı: "Bakı Universiteti Nəşriyyatı", 2018.-184 s.
5. <http://www.e-qanun.az/framework/24816>
6. azlibnet.az/pdf/mksesasn.pdf
7. [anl.az./down/ie-oxeiyyt.pdf](http://anl.az/down/ie-oxeiyyt.pdf)
8. [http://anl.az/down/e-eserler .pdf](http://anl.az/down/e-eserler.pdf)
9. [mehseti -library.ucoz.ru/index](http://mehseti-library.ucoz.ru/index)
10. <http://anl.az/down/enene&innovasiyalar.pdf>
11. azlibnet.az/pdf/mksesasn.pdf

*Məqalə "Bibliografiyaşünaslıq kafedrası"nın
28 noyabr 2018-ci il tarixli 03 sayılı
iclasında çapa məsləhət bilinmişdir.*